Maqaalee Rabbii (Subhaanahu)-Kutaa 4.3

Description

D-Buâ€™aa namni Maqaa â€œAl-Hayy fi Al-Qayyuumâ€• beeku fi itti amanuun argatuu
1-Rabbii Tokkicha qofa gabbaruuâ€“ akkuma barreefamoota darban keessatti ilaalle, â€œAt-Taâ€™abbud (gabbaruu) jechuun jaalala daangaa olâ€™aanaa irra gahee fi of gadi xiqqeessu daangaa olâ€™aana irra gaheedha[1]. Jecha biraatin gabbaruu jechuun jaalala guutuu fi of gadi xiqqeessuun Gooftaaf ajajamuudha.

Namni wanta tokko garmalee kan jaallatuu fi of gadi xiqqeessuuf waa irraa barbaadeti mitii? Mee kadhataa karaa irratti maallaqa kadhatu ilaali. Namootaaf garmalee of gadi xiqqeessuun maallaqa kadhata. Nama isaaf waa kenne ni jaallata. Namni hanga fedhe dureessa haa taâ€™uu, namni kamiyyuu Rabbii guddaa irraa of dandaâ€™ee jiraachu hin dandaâ€™u. Tarii yeroo qabeenya qabu of dandaâ€™a wayittu hin hajamne isatti fakkaachu dandaâ€™a. Garuu yommuu qabeenyi suni harkaa bittinnaaâ€™u fi rakkoon itti buutu, gara Abbaa humnaa guddaatti fiiga. Abbaan humnaa guddaan Rabbii oltaâ€™eedha. Kanaafu, namni waan gaarii fedhe fiduu fi waan badaa hundaa ofirraa deebisuu waan hin dandeenyef yeroo hundaa Kan kana isaaf godhu jiraachu qaba. Akkasumas, humna, jabeenya, dandeetti fi beekumsa guutuu qabaachu qaba. Wanti jireenya, humna, jabeenya, dandeetti fi beekumsa guutuu hin qabne, waan badaa isarraa deebisuu fi waan gaarii isaaf fiduu dandaâ€™aa?

Wanta amaloota armaan olii qabu mee amma haa qorannu. Uumamtoonni akka namootaa, Jinni, malaykaa, muka, dhagaa fi kkf yeroo hundaa jiraachu dandaâ€™uu? Humna, jabeenya, dandeetti fi beekumsa guutuu qabuu? Waa hunda dhagahuu fi arguu dandaâ€™uu? Kan nuti gargaarsa fi haajaa keenya **hunda** irraa kadhannu amaloota armaan olii qabaachu qaba. Uumamtoonni amaloota armaan olii haala guutuu taâ€™een waan hin qabneef kan waan hundi irraa kadhatamu, of gadi xiqqeessanii fi garmalee jaallatan taâ€™uu hin dandaâ€™an. Kanaafu, amaloota armaan olii haala guutuu taâ€™een kan qabu Rabbii Tokkicha qofa. Rabbiin yeroo hundaa jiraataa gonkumaa hin duunedha. Humna, jabeenya, dandeetti fi beekumsa guutuu qaba. Kanaafu, kan gadi jedhaniif, garmalee jaallatan, of xiqqeesaniif, irratti hirkatanii fi garmalee sodaatan Rabbii Tokkicha. Kanaafi ni jedha:

هُوَ ٱلْحَىُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ۗ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦٥﴾

â€œ**Inni Jiraataa Isa malee haqaan gabbaramaan hin jirreedha. Kanaafu, amantii Isaaf qulqulleessuun Isa kadhaa. Faaruun hundi kan Rabbii Gooftaa aalama hundaa taâ€™eeti.â€•**
Suuratu Ghaafir 40:65

Yeroo hundaa jiraataan Isa qofa erga taâ€™e kan haqaan gabbaramu Isa malee hin jiru jechuudha. Wanti Isaan ala jiran hundi ni duâ€™u. Wanti duâ€™u gooftaa waan hundaa irraa kadhatanii fi gadi jedhaniif taâ€™uu dandaâ€™aa? Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾
أَمْوَٰتٌ غَيْرُ أَحْيَآءٍ ۖ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾﴾

â€œKanneen isaan Rabbii gaditti kadhatan wanta tokkoyyuu hin uuman, isaanu kan uumamaniidha. Isaan duâ€™aa lubbuu hin qabneedha, yoom akka kaafaman hin beekan.â€•
Suuratu An-Nahl 16:20-21

Kana jechuun wantoonni namoonni Rabbii gaditti kadhatanii fi gabbaran (waaqefatan) homaa uumuu hin dandaâ€™an. Inuma isaanu uumamoodha. Kanarratti dabalatee, duâ€™aa lubbuu hin qabneedha. Akkamitti wanti homaa hin uumne, mataa isaatinu uumamaa kan taâ€™e, duâ€™aan lubbuu hin qabne gabbaramaa? Duâ€™aan lubbuu hin qabne, rakkoo namaa hin beeku, hin dhagahu, hin argu, rakkoo namarraa deebisuu fi waan gaarii namaaf fiduu hin dandaâ€™u. Kanaafu, akkamitti kadhatamaa? Namoonni qabrii bira deemun namticha qabrii keessa jiru kadhatan, namni duâ€™e kuni akkamitti isaan jalaa dhagahaa? Namni taabota kadhatu, taabonni gogaan lubbuu hin qabne akkamitti isa dhagayee wanta barbaadu isaaf kennu dandaâ€™aa?

Kanaafu, Jiraataan gonkumaa hin duune, waan hundaa kan beeku, argu, dhagahuu fi dandeetti guutuu qabu Rabbii tokkicha waan taâ€™eef, ibaadaan Isa qofaaf taâ€™a. Kanaafi itti aanse ni jedha: â€œ **Kanaafu, amantii Isaaf qulqulleessuun Isa kadhaa.â€•** Kana jechuun ibaada, kadhaa fi hojii hundaa Fuulaa Rabbii Oltaâ€™aa barbaaduun hojjadhaa. Ikhlaasni (hojii Isaaf qulqulleessuun) waan itti ajajameef.[2]

Akkasumas, maqaan Al-Qayyuum jedhu Rabbii Tokkicha gabbaruu akka qaban namatti akeeka. Al-Qayyuum jechuun of dandaâ€™aa homattu hin hajamne, uumamtoota hunda kan dhaabu, jiraachisuu fi eegudha. Wantoonni Isaan ala jiran hundi Isatti hajamu. Isarraa of dandaâ€™anii ofiin dhaabbachu, jiraachu hin dandaâ€™an. Kanaafu, wanta ofuu hin dandeenye akkamitti gabbaranii ykn waa irraa kadhatanii? Of Dandaâ€™aan homattu hin hajamne, uumamtoota hunda kan dhaabu, jiraachisuu fi eegu Rabbiin qofa erga taâ€™e, haqaan gabbaramaan Isa malee hin jiru. Sababni isaas, wantoonni Isaan ala

jiran hundi uumamtoota hunda dhaabu, jiraachisuu fi eegu hin dandaâ€™an. Kanaafu, Rabbii gaditti wanta biraa gabbaruun ykn waaqefachuun soba (baaxila) guddaadha. Kanaafi, Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾

â€œ**Rabbii gaditti waan si hin fayyannee fi hin miine hin gabbarin. Yoo akkas goote dhugumatti ati yeroo san miidhaa hojjattootaa (zaalimtoota) irraa taata**.â€• Suura Yuunus 10:106

Kadhaanis taâ€™e gosa ibaadaa kaminiyyuu Rabbii gaditti wanta si hin fayyannee fi hin miine hin gabbarin. Rabbii gaditti wanta tokko gabbaruun faayda hin argattu. Sababni isaas, wanti kuni faayda siif fidu hin dandaâ€™u. Ammas, osoo wanta kana gabbaruu dhiistes si hin miidhu. [3] Sababni isaas, si miidhuu hin dandaâ€™u. Kanaafu, wanta si hin fayyannee fi hin miine hin kadhatin, hin gabbarin (hin waaqefatin). Kan nama fayyadu fi miidhu dandaâ€™u Rabbii tokkicha. Rabbii Tokkicha gabbaruu dhiistee wanta si hin fayyannee fi hin miine yoo kadhattee, ati dhugumatti zaalimota keessaa taata. Namni hundarra zaalimni nama Rabbii gaditti waan biraa gabbaruudha.

Gabaabumatti, maqaalee lamaan kanniin sirritti beeku fi itti amanuun Rabbii Tokkicha qofaaf ibaadaa (gabbarri) akka godhan nama taasisa. Ibaada irraa kanneen akka duâ€™aayi (kadhaa), salaata, zakaa, qalma, sooma, Hajjii, waan gaaritti ajaju fi waan badaa irraa dhoowwu, sodaachu, irratti hirkachuu (tawakkula), kajeellaa (ar-rajaa), of gadi qabuu fi kkf gosa ibaadaa Rabbii tokkichaaf taâ€™uu qabaniidha.

2-Rabbii Oltaâ€™aa qofa irratti hirkachuuâ€“ Rabbiin jalla waâ€™alaa ni jedha:

وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَىِّ ٱلَّذِى لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ
بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾

â€œ[Yeroo hundaa] Jiraataa gonkumaa hin duune irratti hirkadhu. Faaruu Isaatiniis Isa [faarsii] qulqulleessi. Badii gabroota Isaa keessa beekuu keessatti Isumatu gahaadha.â€• suuratu Al-Furqaan 25:58

â€œNamni Gooftaan isaa Jiraataa jireenya guutuu qabu, Jiraataa gonkumaa hin duune, hirribni, mugaati fi gaflaan Isa hin qabne taâ€™uu amanu, dhimmoota isaa hunda keessatti Isa qofa irratti hirkata. Yeroo hundaa Gooftaan isaa kan itti dheessu isaaf taâ€™a. Uumamtoota dadhaboo duâ€™an, rafan, mugan, gaflaan isaan qabuu fi dagatan irraa abdii ni kuta.â€•[4] Qalbiin isaa Rabbii yeroo hunda Jiraataa gonkumaa hin duune irratti rarraati. Wantoonni Rabbii Guddaan ala jiran hundi ni duâ€™u. Kanaafu, wantoota duâ€™anii fi badan irratti qalbii ofii rarraasu fi kajeeluun abdii namatti dukkaneessa. Sababni isaas, yommuu wanti suni duâ€™uu ykn badu abdii kutuu fi gaddi cimaan nama tuqa. Garuu Rabbiin yeroo hundaa jiraataa waan taâ€™eef, namni Isa abdatu fi kajeelu dukkana abdii kutuu fi gaddaa

keessatti hin lixu.

3-Rabbiin eeggachuu fi sodaachuâ€“ Namni Rabbiin subhaanahu waan hundaa kan beeku, tooâ€™atu, argu fi eegu taâ€™uu beeke fi amane, dhoksaa fi ifatti wanta badaa hojjachuu irraa of eega. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ﴾

â€œWanta ishiin hojjatteen nafsee hunda irratti kan dhaabbatu [akka sanama isaan gabbaraniiti]?â€• Suuratu Ar-Raâ€™d 13:33

Asitti â€œKan dhaabbatuâ€• yommuu jedhu faallaa â€œtaaâ€™uuâ€• osoo hin taâ€™in, dhimma uumamtootaa kan eegu, qindeessuu fi sirreessudha. Akkana ni jedhama: â€œQaama fulaanu bishugli kazaa.(Ebalu hojii akkanaatiin dhaabbate-kana jechuun hojii kana hojjachuuf itti gaafatamummaa fudhate.) **Rabbiin wanta ishiin hojjatteen nafsee hunda irratti kan dhaabbatu**dha. Kana jechuun nama hundaa akka hojjatu ni dandeesisa, ni uuma, ni soora, ni eega, hojii hojjateef jazaa isaaf kafala. Gabaabumatti hiikni aayah armaan olii: Inni ni Tiiksa gonkumaa gaflaa keessa hin taâ€™u[5]. aayah armaan oli ilaalchise ibn Kasiir ni jedha: Rabbiin isaan ni eega, nafsee jirtu hunda ni ilaala, kheeyri fi sharrii irraa wanta namoonni hojjatan hunda beeka. Homtu Isarraa hin dhokatu.â€•[6]

Namni Rabbiin akka isa ilaalu, wanta hojjatu hunda akka beeku fi galmeessu yoo amane, wanta badaa hojjachu irraa of eega. Sababni isaas, yoo hin tawbatin dhumarratti Rabbiin oltaâ€™e isa qabu dandaâ€™a waan taâ€™eef. Qurâ€™aana keessatti, namoota badii hojjatanii dachii irraa duguggaman erga tarreesse booda ni jedha: â€œ**Hundumaa badii isaatiif isa qabne. Isaan irraa namoota bubbee cirrachaa itti erginetu jira. Isaan irraas namoota iyyansi isaan qabetu jira. Isaan irraas namoota dachii ittiin kunnetu jira. Isaan irraas namoota bishaanin nyaachifnetu jira. Rabbiin kan isaan miidhu hin taane. Garuu isaanumatu lubbuu ofii miidhaa ture.**â€• Suuratu Al-Ankabuut 29:40

Rakkoolee fi adabbiin adda addaa yeroo ammaa fi durii addunyaa keessa babalâ€™ate sababa badii namoonni hojjataniitini. Kanaafu, Rabbiin waan hundaa akka ilaalu, eegu, tooâ€™atu fi badii yoo hojjatan nama qabuu akka dandaâ€™u beekun badii hojjachuu irraa of eegun barbaachisaadha. Kana hubachuuf, wanta namoota hunda qunnamu haa ilaallu. Namni yommuu badii hojjatu, keessa isaatti dhiphinni, gaddii fi jeeqamuun itti dhagahama. Faallaa kanaa, yoo badii hojjachuu dhiisee fi hojii gaggaarii hojjate, keessa isaatti tasgabbii fi gammachuun itti dhagahama. Sababni isaas, Rabbiin hojii namoonni hundi hojjatan waan ilaaluuf, nama gaarii hojjate tasgabbii irratti buusa. Nama badii hojjate immoo dhiphinnaa fi gaddaan isa qaba.

Akkasumas, namni Rabbiin guddaan oltaâ€™e wanta namoonni hundi hojjatan akka beeku fi galmeessu yoo amane, hojii gaggaarii hojjachuu ni baayâ€™isa. Kanaafi, Qurâ€™aana keessatti ni jedha:

يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾

â€œNamni muâ€™mina (kana amane) taâ€™ee hojii gaggaarii irraa [waa] hojjate, carraaqqi isaatiif mormiin hin jiru. Dhugumatti Nuti isaaf ni galmeessina.â€• Suuratu Al-Anbiyah 21:94

Kana jechuun qalbiin Rabbitti, Malaaykotatti, Kitaabbanittii, Ergamtootatti, Guyyaa Qiyaamatti fi murtii Isaatti amanee fi hojii gaggaarii yoo hojjate, hojii gaarii isaa jalaa hin balleessinu. Hojiin isaa hundi ni galmeefama, homtu jalaa hin badu.[7]

4-Maqaalee lamaan kanniin duâ€™aayi gochuuâ€“ Al-Hayyu, Al-Qayyuum maqaalee gurguddaa Rabbii keessaa tokko. Kanaafu, maqaalee kanaan Isa kadhachuun duâ€™aayin qeebalamuuf wantoota sababa taâ€™an keessaa tokko. Anas bin Maalik akkana jechuun gabaase jira: dhimmi tokko Nabiyyii (SAW) yoo dhiphise akkana jechuun duâ€™aayi godhu:
â€œ**â€• ÙŠÙŽØ§ ØÙŽÙ‰Ù•Ù‘ ÙŠÙŽØ§ Ù‚ÙŽÙŠÙ•Ù‘Ù^Ù Ù• Ø¨Ù•Ø±ÙŽØÙ’Ù ÙŽØªÙ•ÙƒÙŽ Ø£ÙŽØ³Ù’ØªÙŽØºÙ•ÙŠØ«Ù•** â€•â€•â€•
Yaa Hayyu yaa Qayyuum birahmatika astaghiisu
â€œYaa Jiraataa, Of Dandaâ€™aa waan hundaa dhaabu fi jiraachisu! Rahmata Keetin birmannaa barbaada.â€• Jaamiâ€™a At-Tirmizii 3524

Guduunfaa
-Jiraataan duâ€™u ykn duâ€™aan lubbuu hin qabne yookiin wanti gogogaan hundema jireenya hin qabne hundi ibaada irraa homtu isaaniif hin taâ€™u. Kanaafu, ibaadan Rabbii Jiraataa hin duune qofaaf taâ€™a.[8]
-Wantoonni Rabbiin ala jiran waan hundaa uumu, jiraachisuu, eeguu fi tooâ€™achuu waan hin dandeenyef gooftaa gabbaramu (waaqefatamu) taâ€™uu hin dandaâ€™an. Gooftaan yeroo hunda jiraataa waan hundaa uumuu, jiraachisuu, tooâ€™atu fi eegudha. Kanaafu, Rabbiin malee haqaan gabbaramaan hin jiru.

Kitaabban wabii
[1] Kaayyoo uumama ilma namaa-fuula 53
[2] Tafsiir Saâ€™dii-fuula 873
[3] Zaadul Masiir- 640, Tafsiiru Qurxubii-11/60
[4] Walillahi asmaaâ€™ul Husnaa fadâ€™uuhu bihaaâ€“ lakk. 7, AbdulAziz bin Naasir Jaliil
[5] Tafsiiru Qurxubii 12/76
[6] Tafsiiru ibn Kasiir 4/583
[7] Tafsiiru Ibn Kasiir 5/361
[8] Fiqhu Al-Asmaaâ€™il Husnaaâ€“ fuula 87, Abdurazzaaq bin AbdulMuhsin Badri

Date Created
September 8, 2019
Author
admin